

Austrumeiropas kareivīgās bailes

Jānis Urbanovičs, „Baltijas foruma” prezidents

Ukrainas krīze pat Minskas pamiera "iesaldētajā" režīmā audzē politiskā uzbudinājuma līmeni NATO austrumu robežvalstīs – trijās Baltijas valstīs un Polijā, arī Bulgārijā un Rumānijā. Pie mums valda sakāpinātas, pat demonstratīvi pārspīlētas bažas par nacionālo drošību, uzstājīgi piesakot Krieviju kā pašsaprotamu agresoru un apšaubot alianses rīcībspēju. Baiļpilnā retorika panāca, ka ASV uzskatāmi – ar karaspēka un militārās tehnikas klātbūtni – apliecina gribu sargāt NATO austrumu robežu. Šādi apliecinājumi vēl vairāk nervozē un biedē Krieviju, mudina to bravūrīgi izrādīt gatavību "atvairīt agresīvā bloka uzbrukumu". Spriedze uz NATO (un ES) austrumu robežas aug, radot vietējās valdībās kārdinājumu to ātrāk "izlādēt" ar radikāliem līdzekļiem.

Šāds noskaņojums deformē Latvijas "nacionālkonservatīvās" valdības spēju godprātīgi veikt Eiropas Savienības prezidentūras pienākumus. Savā ārpolitiskajā kursā tā orientējas uz Kijevas politikas radikālā spārna un ASV Kongresa "vanagu" pozīcijām – nevis uz ES kopējā diplomātiskā kursa piesardzību, uz Vācijas un Francijas pūliņiem panākt mieru Ukrainā. Iespējams, ES prezidējošā valsts valdība atklāti nenostājās pret Minskas sarunām "ar agresoru" tāpēc, ka svēti tic – pamiers izgāzīsies un karadarbība kā "lietu dabiskā kārtība" atjaunosies.

Kaimiņos – Viduseiropā un Ziemeļvalstīs – notiekošām diskusijām par to, kā racionāli panākt kontinentālā saspīlējuma atslābumu un izbeigt Ukrainas konfliktu, nav nekādas ietekmes uz kareivīgo noskaņojumu hipotētiskajā "frontes zonā". Paužot savu pozīciju šajos jautājumos Latvija, Lietuva, Igaunija, Polija, Rumānija, Bulgārija pieņems izteikti "amerikāniskus" lēmumus – arī tāpēc, lai tīši izaicinātu "vecās ES glēvuļus".

Protams, Baltijas un Austrumeiropas nāciju piesardzība un aizdomīgums par Krievijas nolūkiem ir dabiska, rūgtās vēsturiskās pieredzes radīta reakcija. Taču valdošie politiķi tīšām hipertrofē šo instinktu, jo "fears sells" – parlamenta vēlēšanās viņi ar Krievijas draudiem maskēja savu neefektīvo un

korumpēto politiku. Satracinātā sabiedrība ir morāli nobriedusi kara neizbēgamībai – ticot, ka diplomātiski pūliņi ir bezjēdzīgi un pat nodevīgi.

Austrumeiropas variācija par "Si vis pacem, para bellum"

Loģiski būtu sagaidīt, ka tieši NATO (un ES) robežvalstis, baidoties kļūt par iespējamu "frontes joslu", ir vitāli ieinteresētas Rietumu un Krievijas konfrontācijas atslābumā un to uzturošā Ukrainas pilsoņu kara izbeigšanā. Diemžēl šo valstu valdības atsakās no "tik primitīvas" nostājas par labu "izsmalcinātai" taktikai tīši uzkurināt saspīlējumu. Efektīvākais risinājums Austrumeiropas politiskajai elitei acīmredzami – spriežot pēc teiktā un darītā – šķiet centieni ar sev pieejamiem līdzekļiem Ukrainas pilsoņkaru pārvērst NATO un Krievijas tiešā militārā konfliktā.

Tā tiek cerēts, pirmkārt, piespiest Krieviju pieteikt sevi kā karojošu valsti un Donbasa separātistu sabiedroto. Otrkārt, piespiest vai iemānīt NATO kļūt par Kijevas sabiedroto un tieši iesaistīt militārajās sadursmēs. Ciniska, bet diezgan racionāla nostāja – aizdabūt konflikta draudus prom no sava sliekšņa, kurinot karu kaut kur citur: "Donbasā jau tāpat šauj, tur jau ir postaža – ideāla vieta, kur beidzot atrisināt "civilizāciju konfliktu" starp Rietumiem un Krieviju!" Ukrainā cer izspēlēt Korejas kara scenāriju – tikai ar fundamentālākiem rezultātiem.

Tāpēc Austrumeiropā uzstājīgi pieprasa ASV piegādāt Ukrainas armijai letālus ieročus – tas padarītu Vašingtonu par Kijevas militāro sabiedroto. Piesardzības un arī skopuma dēļ mudinātāji pagaidām nevēlas ar piegādēm Ukrainai patukšot savu valstu arsenālus. Toties Baltijas valstīs un Polijā tiek publiski apspriesti iespējamie veidi, kā palīdzēt Ukrainas valdībai ar dzīvo spēku, veidojot brīvprātīgo formējumus – rotas vai pat bataljonus – no savu armiju karavīriem. (Vai arī sākot reāli veidot ar šo valsti kopējas militārās struktūras, paraugam izmantojot [LITPOLUKRBRIG](#)). Publiski nav ziņots, vai jau reāli tiek atlasīti (vai norīkoti) brīvprātīgie. Taču (lai man tiek piedoti šie zaimi) mēs zinām – "iesākumā bija vārds". Tāpēc ir pamatotas aizdomas, ka vienā brīdī, Ukrainā atjaunojoties karadarbībai, tajā iesaistīsies citu valstu karavīri. Nostādot NATO pavēlniecību un ES vadību jau notikuša fakta priekšā: daža abu organizāciju dalībvalsts tur kļuvusi par karojošo pusi.

Diemžēl pamiers Donbasā ir un būs trausls, tas var sabrukt ik mirkli – pietiek kādai no karojošajām pusēm demonstratīvi izšaut pāris artilērijas šāviņus virs "ikdienišķās normas". Vai arī rūpīgāk uzskaitīt pretējās puses šāvienus. Ukrainā – turklāt gan Dņepras labajā, gan kreisajā krastā – ir izveidojusies cilvēku šķira, kas vairs nespēj iedomāties savu dzīvi bez kara un vēlas to paildzināt. Jo miers būs nabadzīgs – vajadzēs atjaunot sagrauto, rūpēties par cilvēku nodarbinātību, maksāt parādus un klausīt aizdevēju norādījumus. (Tāpēc ES sniegto finansiālo atbalstu un aizdevumus Kijevai būtu konsekventi jāizmanto kā "miera uzspiešanas" līdzekli.)

"Visu baiļu beigas"

Austrumeiropas kareivīgums balstās pārliecībā, ka Rietumu pasaules militārais un ekonomiskais spēks ir spējīgs uzveikt Krieviju "uz visiem laikiem". Vēl vairāk – ka tieši tāds ir Rietumu pienākums un nu tam ir pienācis īstais laiks. Tad beidzot iestāsies totāls miers un visu baiļu beigas. Turklāt šāds viedoklis ir populārs arī Rietumeiropā, kur tam ir tikpat dziļas (kaut ne tik sāpīgas) vēsturiskās saknes.

Krievija jebkurā savā veidolā bijusi neērta un biedējoša kaimiņiem vai citām Eiropas lielvarām no Ivana Bargā valdīšanas un Livonijas kara laikiem. Pārāk liela, varena un atšķirīga, Eiropas mērogos un tās politikā neintegrojama. Ik pa laikam kāds Rietumu civilizācijas glābšanas vārdā centās krievu lāci iekalt važās vai sadalīt kuzlākos lācēnos: galvenokārt baltiešiem zināmais Livonijas ordeņa mestrs Valters Pletenbergs XV un XVI gadsimta mijā, zviedru Kārlis XII Ziemeļu karā, Napoleons, tāpat Eiropas lielvalstis, kas "spēku līdzsvara vārdā" glāba no sagrauves Osmaņu impēriju Krimas karā un krievu - turku karā, ķeizara Vilhelma II ģenerāļi Hindenburgs un Ludendorfs. Un, protams, Hitlers ar ģenerāli Paulusu, plāna "Barbarossa" izstrādes vadītāju.

Diemžēl tieši ES diplomātijas veidotāju bažas un dusmas, ka Krievija atkal kļuvusi pārāk stipra, pārāk bagāta un tāpēc bīstama Eiropai, radīja fatālu kļūdu: "Austrumu partnerība" no sākotnējā postpadomju telpas eiointegrācijas projekta tika pārvērsta klajā mēģinājumā politiski un ekonomiski izolēt Krieviju. Tas izprovocēja Ukrainas krīzi – ES tagadējās problēmas lielā mērā ir pašas roku darbs.

Uz brīdi pieņemsim, ka šim konceptam – izcīnot galīgo uzvaru, Eiropa beidzot atbrīvosies no senām traumām – tiešām ir racionāls pamats. Ka Rietumu misija ir Ukrainas kaujas laukā izbeigt visus karus un bailes, iestājoties cerētajām "vēstures beigām". Ir pat vēsturisks precedents: Roma sakāva konkurentu Kartāgu, pārvērta gruvešos, nokaisīja drupas ar sāli un pēc tam izplatīja visā Eiropā un Ziemeļāfrikā "pax romanum"...

Taču tad, pirms ķerties pie lietas, ir jāizvērtina, vai tiešām Rietumi spēj uzvarēt un pakļaut sev Krieviju? Ekonomiski vai politiski to noslāpēt nav iespējams. Dažādu ekspertu paziņojumi, ka Krievija tūlīt pat finansiāli sabruks vai izbijušies oligarhi sarīkos galma apvērsumu, sakņojas vēlmju domāšanā. Jau tāpēc, ka joprojām pastāv BRICS sadarbība un Krievija nav kļuvusi par "rogue state". Tai ir sabiedrotie vai atbalstītāji, kas profitē no Krievijas pretenzijām spēkoties ar Rietumiem. Nākotnes lielvarām Ķīnai un Indijai nav izdevīgi, ka Rietumi to pakļauj (vai pat mierīgi integrē sevī). Turklāt Ķīna var kreditēt kaimiņu, kas garantēs ieguldījumus ar dabas resursiem (Sibīrijas gāze, nafta, koksne).

Arī hipotētiska Putina aiziešana neko nemainīs – Krievijas varas modelis apliecina, ka tas būs stabils, dzīvotspējīgs un nācijā autoritatīvs arī pēc tagadējā līdera aizstāšanas. Protams, Krieviju pēc Krimas aneksijas un Rietumu sankcijām skar nopietna krīze – taču tā nostiprina valsts varu. Viss šobrīd notiekošais Krievijas sabiedrībā dziļāk iesakņo Solžeņicina definēto pārlicību: viņš sākotnēji ticējis, ka Rietumi ir pret padomisko, bet atklājis, ka tie ir naidīgi krieviskajam. (Šo nelokāmo atklāsmi pretpadomju disidents izloloja, baudot ASV dāvāto politisko patvērumu Vermontas lauku idillē.) Arī Putins piedzīvoja šādu uzskatu metamorfozi: pirmajā prezidentūrā sākumā viņš domāja par Krievijas iekļaušanos NATO, par integrāciju Rietumu ekonomikā – līdz saprata, ka iesaistījies spēlē, kurā viņam ir negrozāmi atvēlēta "sliktā puīša" loma.

Tiem, kas nevaldāmi vēlas uzveikt Krieviju, atliek tikai karš. Taču militāra konfrontācija starp NATO un Krieviju nenožīmē daudz intensīvākas apšaudes ar ložmetējiem un lielgabaliem Donbasa frontē. Tas ir nekontrolējams globāls kodolrisks. Padziļinot militāro konfliktu, alianses kuģiem gluži loģiski ir jābloķē Sevastopoli. Tad Krievija centīsies atbildēt ar visiem pieejamiem līdzekļiem – arī tiem, ko mēra kilotonnās. "Visu baiļu

beigu" vietā būs panākts trešais pasaules karš. Kāds tiešām to vēlas? Eiropai, par to aizdomājoties, acīmredzami ir daudz izdevīgāk turpināt sadzīvot ar savām vēsturiskajām bailēm.

Godkāre var uzveikt vēlmi karot

Manis pārstāvētā partija "Saskaņa" nav iesaistīta Latvijas valdībā un tādēļ patlaban ir "ES prezidējošā opozīcija". Šāds statuss uzliek man pienākumu ne tikai analizēt valdības centienu maldīgumu un uzrādīt iespējamo postu, bet arī piedāvāt iespējamu risinājumu izejai no krīzes. Tādu, kas ir ne tikai visiem izdevīgs, bet arī kārdinošs tā iespējamajiem īstenotājiem. Godkāre ir būtisks dzinulis politikā – iespēja ierakstīt savus vārdus Eiropas vēsturē kā miera procesa veicinātājiem spētu izraisīt entuziasmu nelielas un nomaļas ES dalībvalsts politiskajā elitē, liekot izgaist šābrīža kareivīgumam.

Latvija vēl var pagūt savā prezidentūrā īstenot vai iesākt grandiozu diplomātisko procesu – likt pamatu saspīlējuma atslābumam starp Rietumiem un Krieviju. Rīgai vēl ir iespēja kļūt par "otriem Helsinkiem". Tieši par to – kā izbeigt konfliktu Ukrainā, kā atjaunot ES un Krievijas sadarbību, Krievijas un NATO sadarbību – ir nepieciešams runāt "Austrumu partnerībai" veltītajā 22. maija konferencē. Nevis kategoriski pieteikt to kā "kara laika samitu" (Latvijas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs). Es pats varētu to ieteikt Latvijas valdībai, bet opozicionāra idejas tā noraida automātiski. Savukārt autoritatīvi Briseles, Berlīnes vai Parīzes politiķi, iesaiņojot šo piedāvājumu dažādos komplimentos un krāšņu perspektīvu (skaidrāk izsakoties – Briseles karjeras) solījumos tiešām spētu iekārdināt šobrīd kareivīgo Latvijas valdību pārvērsties no "vanagiem" par "dūjām".

Kā esmu teicis agrāk, "Helsinki-2" un miers Eiropā ir iespējami tikai dialogā starp ASV un Krievijas līderiem. Diemžēl "Minska-2" bija viss, ko spēja Eiropa. Nevajag noniecināt tur ieguldīto darbu un panākto rezultātu, taču vērtējums ir nežēlīgs – pašai Eiropai nav plāna mieram Ukrainā, tā var nodrošināt vienīgi vēl kādu pamieru ar citiem noteikumiem.

Šobrīd abu lielvalstu dialogs šķiet mazticams. Putins ir aizvainots, Krievija ir aizvainota un netic nevienam. Obama jau būtībā "kravā ceļasomas" un nav gatavs nopietnām iniciatīvām, savukārt Kongress "rok ārā kara cirvi".

Abiem prezidentiem "Helsinki-2" ir riskants pasākums. Viņiem pašu mājās tiks pārņemts: "Ar ko gan tu gribi salabt – nedrīkst viņam uzticēties! Turklāt tik un tā sarunās būs jāslēdz kaut kādi kompromisi – tu nebūsi uzvarētājs!" Tomēr mums paliek cerība, ka Obama un Putins vēlas pierādīt, ka spēj nebūt kareivīgās inerces ķīlnieki. Viņi apzinās: "vanagi" aizspēlēsies tiktāl, ka zemeslode izkritīs no orbītas. Paliek cerība, ka Obama vēlas "skaisti aiziet". Ja ne, tad Eiropai nāksies gaidīt "svaigu" prezidentu ASV – un varbūt arī Krievijā. Gaidīt ilgi. Nepielūdzami ilgi.